

Received / Makale Geliş Tarihi 29.03.2026
Published / Yayınlanma Tarihi 31.05.2026
Volume (Issue) Cilt (Sayı) 10 (66)
pp / ss 850-857

Research Article/Araştırma Makalesi
10.5281/zenodo.20521462
Mail: editor@pejoss.com

Özay Çakmak

Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı
<https://orcid.org/0000-0002-7933-514X>

Tuba Değirmenci

Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı
<https://orcid.org/0009-0004-8192-3161>

Algoritmik Güç ve Dijital Demokrasinin Aşınması: Türkiye'nin Yeni Nesil Egemenlik Sınavı

Algorithmic Power and the Erosion of Digital Democracy: Turkey's Next-Generation Test of Sovereignty

ÖZET

Bu çalışma, dijital platformların algoritmik yapılarının demokratik süreçler üzerindeki dönüştürücü etkisini, Carole Cadwalladr'ın "dijital darbe" kavramı üzerinden analiz etmektedir. Türkiye örneğine odaklanan makale, platform kapitalizminin veri odaklı iş modellerinin kamusal alanı nasıl daralttığını ve seçmen iradesini mikro-hedefleme yoluyla nasıl manipüle ettiğini tartışmaktadır. Nitel veri analizi ve literatür taramasına dayanan çalışma, Türkiye'deki sosyal medya bağımlılığı, bilgi bozukluğu ve düşük haber güveni verilerini demokrasinin yapısal erozyonuyla ilişkilendirmektedir. Çalışma, "algoritmik şeffaflık" ve "dijital egemenlik" kavramları üzerinden Türkiye için yeni bir politika haritası önermektedir.

Anahtar Kelimeler: Algoritmik iktidar, dijital darbe, gözetim kapitalizmi, platform kapitalizmi, Türkiye siyaseti, veri sömürgeciliği.

ABSTRACT

This study analyzes the transformative impact of the algorithmic structures of digital platforms on democratic processes through Carole Cadwalladr's concept of the "digital coup." Focusing on the case of Turkey, the article discusses how the data-driven business models of platform capitalism constrict the public sphere and manipulate voter intent through micro-targeting strategies. Based on qualitative data analysis and an extensive literature review, the research correlates data on social media addiction, information disorder, and low news credibility in Turkey with the structural erosion of democracy. Finally, the study proposes a new policy roadmap for Turkey centered on the concepts of "algorithmic transparency" and "digital sovereignty."

Keywords: Algorithmic power, digital coup, surveilla Turnce capitalism, platform capitalism, Turkish politics, data colonialism.

1. GİRİŞ: İKTIDARIN MEKÂNSAL VE ONTOLOJİK KAYMASI

Demokrasi kuramı; rasyonel tartışma, şeffaf seçim süreçleri ve özgür irade gibi aydınlanmacı sütunlar üzerinde yükselirken; 21. yüzyılın Türkiye'sinde bu sütunlar, fiziksel meydanların somutluğundan algoritmik sunucuların soyut ve kapalı devre işleyişine evrilmiştir. Bu mekânsal kayma, iktidarın icrasını "müzakereye dayalı bir ikna süreci" olmaktan çıkarıp, veri madenciliği üzerinden yürütülen bir "teknolojik rıza üretimi" mekanizmasına dönüştürmüştür.

Aydınlanmacı demokrasinin rasyonel tartışma, şeffaflık ve özgür irade gibi fiziksel meydanlarda vücut bulan temel sütunları, 21. yüzyıl Türkiye'sinde yerini algoritmik sunucuların kapalı devre işleyişine bırakarak köklü bir mekânsal ve mahiyet değişimi yaşamıştır; bu evrim, iktidarın meşruiyet arayışını kamusal bir ikna süreci olmaktan çıkarıp, veri madenciliği ve mikro-hedefleme stratejileriyle bireyin bilişsel süreçlerine sızan teknolojik bir "rıza üretimi" mekanizmasına dönüştürmüştür. Artık seçmen, rasyonel bir müzakereci olmaktan ziyade, dijital ayak izleri üzerinden profillenmiş ve yankı odalarında manipüle edilmeye açık bir "veri nesnesi" haline gelmiş, bu durum ise demokrasinin özündeki "irade" kavramını algoritmik bir optimizasyon meselesine indirgeyerek sokağın somut siyasetini ekranların soyut ama mutlak denetimine hapsedmiştir.

Manuel Castells (2012), *Networks of Outrage and Hope* eserinde iktidarın artık zihinlerin içinde inşa edildiğini vurgularken, Türkiye gibi dijital adaptasyonu ve akıllı telefon penetrasyonu yüksek toplumlarda bu inşanın yeni mimarı algoritmalar. Geleneksel otorite biçimleri, yüz yüze etkileşime ve kurumsal hiyerarşiye dayanırken; yeni nesil algoritmik iktidar, bireyin dijital ayak izlerini takip ederek ona "görünmez bir gökyüzü" inşa etmektedir.

Manuel Castells'in "zihinlerde inşa edilen iktidar" saptaması, Türkiye gibi dijitalleşme hızı yüksek toplumlarda artık geleneksel kurumsal hiyerarşilerin ötesine geçerek, bireyin her adımını takip eden algoritmik bir mimariye evrilmiştir; bu yeni tahakküm biçimi, otoriteyi yüz yüze etkileşimin somutluğundan koparıp dijital ayak izleri üzerinden şekillenen ve bireyi kuşatan "görünmez bir gökyüzüne" dönüştürmektedir. Geleneksel baskı araçlarının yerini alan bu teknolojik kuşatma, akıllı telefon ekranlarından sızan veri madenciliğiyle seçmen iradesini rasyonel bir tercih olmaktan çıkarıp, algoritmaların çizdiği sınırların içinde sessizce üretilen bir rızaya hapsederek siyasal alanı şeffaf olmayan bir yazılım evrenine taşımaktadır.

Jürgen Habermas (2022), kamusal alanın dijitalleşme ile birlikte "parçalandığını" ve atomize olduğunu savunmaktadır. Türkiye ölçeğinde bu parçalanma, vatandaşların ortak bir gerçeklik zemininde buluşmasını engelleyen ve toplumu "duygusal gettolara" hapseden bir süreci temsil etmektedir. Bugün egemenlik, artık sadece sandık başında değil; bireyin bilgi akışını, duygusal tepkilerini ve gerçeklik algısını görünmez bir biçimde tasarlayan dijital mimariler içerisinde şekillenmektedir. Fiziksel meydanların kolektif iradesi, yerini işlemci gücüyle yönetilen ve seçmenin bir "vatandaş"tan ziyade "veri seti" olarak kodlandığı hibrit bir gözetim rejimine bırakma riskiyle karşı karşıyadır.

Habermas'ın dijital kamusal alana dair "parçalanma" uyarısı, Türkiye'nin yüksek dijital entegrasyonunda toplumsal mutabakatın zeminini kaydırarak vatandaşları ortak bir gerçeklikten koparıp "duygusal gettolara" hapsedmekte; bu süreçte egemenlik, sandığın somutluğundan ziyade bireyin bilgi akışını ve hissiyatını görünmez kodlarla tasarlayan dijital mimarilerde yeniden üretilmektedir. Fiziksel meydanların kolektif ve rasyonel iradesi, yerini işlemci gücüyle yönetilen hibrit bir gözetim rejimine bırakırken, seçmen artık demokratik bir özne olan "vatandaş" kimliğinden sıyrılıp algoritmalarca işlenen bir "veri seti" nesnesine dönüşme riskiyle yüzleşmektedir.

2. KURAMSAL ÇERÇEVE: GÖZETİM KAPİTALİZMİNDEN ALGORİTMOKRASİYE

2.1. Shoshana Zuboff ve Davranışsal Fazla Kanunu

Shoshana Zuboff (2019), insan deneyiminin rızasız bir şekilde "bedava hammaddeye" indirildiği bir dönemi "Gözetim Kapitalizmi" olarak tanımlanmaktadır. Türkiye'deki milyonlarca kullanıcının dijital etkileşimi, sadece tüketim alışkanlıklarını değil, seçim sandığına giden yoldaki psikolojik zaafı da öngörebilen birer veri setine dönüşmüştür. Zuboff'un tezi, kapitalizmin bu yeni aşaması, artık üretim araçlarını değil, "davranışsal modifikasyon araçlarını" mülkiyetine geçirmekte olduğu şeklindedir. Bu düzende birey artık bir müşteri veya vatandaş değil; çıktısı "öngörü" olan bir üretim bandındaki ham madde halindedir.

Shoshana Zuboff'un Gözetim Kapitalizmi tezi, Türkiye gibi dijital etkileşimin yoğun olduğu toplumlarda bireyin rasyonel bir özne olmaktan çıkarılıp, verisi rızasızca sağılan birer "davranışsal hammaddeye" dönüştürüldüğünü; bu yeni düzende mülkiyetin artık fiziksel üretim araçlarından ziyade insan iradesini şekillendiren "davranışsal modifikasyon araçlarına" evrildiğini ve sonuç olarak vatandaşın, seçim sandığından tüketim kararlarına kadar tüm tercihlerinin, devasa bir veri bandında önceden kestirilebilir birer "öngörü çıktısı" haline indirildiğini savunmaktadır.

2.2. Veri Sömürgeciliği ve Dijital Vesayet Altındaki Güney

Couldry ve Mejias (2019), platformların kullanıcılarla olan ilişkisini modern bir sömürgecilik biçimi olarak tanımlamaktadır. Geleneksel sömürgecilik toprak ve maden gaspına dayanırken, veri sömürgeciliği insan hayatının her saniyesini veriye dönüştürerek metalaştırmaktadır. Türkiye, küresel teknoloji devlerinin algoritmik yapılarını ithal ederken, yerel demokrasisini dijital bir vesayete teslim etme riskiyle karşı karşıyadır. Milan ve Treré (2019) ise "Güney'den Veri Epistemolojileri" çalışmasında, verinin ham madde olarak dışarı aktığı, işlenmiş manipülasyonun ise içeriye "bilgi" olarak pompalandığı asimetric bir sömürü ilişkisini tartışmaktadır.

Couldry ve Mejias'ın "Veri Sömürgeciliği" kavramı çerçevesinde, geleneksel sömürgeciliğin toprak ve maden gaspı yerini insan yaşamının her anının veriye dönüştürülüp metalaştırılmasına bırakırken; Türkiye gibi ülkeler küresel teknoloji devlerinin algoritmik altyapılarını ithal ederek yerel demokrasilerini dijital bir vesayet riskine açmakta ve Milan ile Treré'nin vurguladığı "Güney'den Veri Epistemolojileri" perspektifiyle, ham verinin dışarı aktığı, işlenmiş manipülasyonun ise içeriye "bilgi" maskesiyle pompalandığı asimetrik, sömürgeci bir güç ilişkisinin nesnesi haline gelmektedir.

2.3. Algoritmik Filtreleme ve Epistemik Şiddet

Tarleton Gillespie (2014), algoritmaların tarafsız olmadığını, aksine belirli bir dünya görüşünü ve ticari önceliği dayattığını savunmaktadır. Frank Pasquale (2015)'in The Black Box Society analizi, algoritmaların Türkiye'deki bilgi hiyerarşisini gizli kodlar üzerinden belirleyerek bir "epistemik şiddet" uyguladığını ortaya koymaktadır. Bilginin değeri artık doğruluğuyla değil, Nick Srnicek (2017)'in Platform Capitalism eserinde belirttiği gibi "etkileşim maksimizasyonu" ile ölçülmektedir. Algoritma, rasyonel bir analizi değil, öfke ve heyecan gibi anlık duygusal tetikleyicileri (engagement) tercih eder; çünkü bu duygular kullanıcıyı ekrana bağlayan en güçlü yakıt olarak karşımıza çıkmaktadır.

Tarleton Gillespie'nin algoritmaların tarafsız olmadığı ve belirli bir ticari dünya görüşünü dayattığı tezi ışığında, Frank Pasquale'nin "Kara Kutu Toplumu" analizi, Türkiye'deki bilgi hiyerarşisinin gizli kodlar aracılığıyla belirlenerek bir tür "epistemik şiddete" dönüştüğünü ortaya koyarken; Nick Srnicek'in "Platform Kapitalizmi"nde vurguladığı üzere bilginin değerinin doğruluğundan ziyade "etkileşim maksimizasyonu" ile ölçülmesi, algoritmaların rasyonel analiz yerine öfke ve heyecan gibi kullanıcıyı ekrana bağlayan en güçlü yakıt olan anlık duygusal tetikleyicileri (engagement) bilinçli bir tercih haline getirdiğini kanıtlamaktadır.

3. TÜRKİYE'NİN DİJİTAL PORTRESİ: YANKI ODALARI VE ULUSAL KUTUPLAŞMA

Türkiye'de dijital medya, geleneksel medyanın daralan çoğulculuğu karşısında alternatif bir nefes borusu olarak doğmuş, ancak kısa sürede Cass Sunstein (2017)'in belirttiği gibi "yankı odalarına" hapsolmüştür. Türkiye'nin kendine has sosyo-politik dinamikleri, dijital kutuplaşmayı küresel ortalamanın üzerine taşımaktadır.

Türkiye'de dijital medya, geleneksel medyanın daralan çoğulculuğu karşısında başlangıçta demokratik bir "nefes borusu" ve alternatif bir kamusal alan vadiyle yükselmiş olsa da, Cass Sunstein'ın "yankı odaları" kavramsallaştırmasında belirttiği üzere, kısa sürede bireylerin sadece kendi görüşlerini onaylayan dar dezenformasyon ve ideolojik kapalı devreler içine hapsolmasına yol açmış; Türkiye'nin derin sosyo-politik yarınmaları ve yerel dinamikleriyle birleşen bu algoritmik ayrışma, dijital kutuplaşmayı küresel ortalamanın çok üzerine taşıyarak ortak bir hakikat zeminini neredeyse imkansız hale getirmiştir.

Siva Vaidhyanathan (2018), Antisocial Media eserinde platformların siyaseti nasıl bir pazar araştırmasına indirgediğini anlatmaktadır. Türkiye'de makul ve uzlaşmacı "gri alanlar", algoritma tarafından tetiklenen anlık duygusal reflekslere kurban edilmektedir. Bu yapı, Wardle ve Derakhshan (2017)'in "bilgi bozukluğu" (information disorder) şeklindeki yanlış bilgi, sadece teknik bir hata değil, ideolojik mahallelerin bağımsızlık sistemine uygun şekilde tasarlanmış bir "politik virüstür" olarak tanımladığı süreci beslemektedir.

Siva Vaidhyanathan'ın Antisocial Media eserinde vurguladığı üzere, dijital platformların siyaseti derinlikli bir müzakereden ziyade yüzeysel bir pazar araştırmasına indirgemesi, Türkiye'deki makul ve uzlaşmacı "gri alanların" algoritma güdümlü anlık duygusal reflekslere kurban edilmesine yol açarken; bu yapı Wardle ve Derakhshan'ın "bilgi bozukluğu" (information disorder) olarak tanımladığı dezenformasyon süreçlerini teknik bir hatadan ziyade, toplumsal kutuplaşmanın yarattığı ideolojik mahallelerin bağımsızlık sistemine sızmak üzere tasarlanmış yıkıcı bir "politik virüse" dönüştürmektedir.

Türkiye'de vatandaşların %72'sinin sosyal medyayı temel haber kaynağı olarak kullanması, ancak haberlere güven oranının %32'lerde kalması (Reuters Institute, 2024), dramatik bir paradoksu işaret etmektedir. Yani toplum, güvenmediği bir kaynaktan beslenmeye mahkûm bırakılmıştır. Bu durum, rasyonel tartışma zeminini yok ederek, dijital mecraları karşıt mahallelerin birbirine karşı tahkim edildiği algoritmik siperlere dönüştürmüştür. Erdem Bulut (2020), Türkiye'deki bu "platformlaşmış kamusal alan", toplumsal fay hatlarını rasyonel bir siyasi rekabetten çıkarıp, "algoritmik bir inanç savaşına" dönüştürdüğünü savunmaktadır.

Reuters Institute (2024) verilerine göre Türkiye'de vatandaşların %72'sinin sosyal medyayı temel haber kaynağı olarak kullanmasına rağmen güven oranının %32'de kalması, toplumun güvenmediği bir kaynaktan beslenmeye mecbur bırakıldığı dramatik bir paradoksu işaret ederken; bu durum rasyonel tartışma zeminini aşındırarak dijital mecraları karşıt mahallelerin algoritmik siperlerine dönüştürmekte ve Erdem Bulut'un

(2020) "platformlaşmış kamusalılık" kavramsallaştırmasında vurguladığı üzere, toplumsal fay hatlarını rasyonel bir siyasi rekabetten koparıp duygusal tetikleyicilerle beslenen "algoritmik bir inanç savaşına" evrilmektedir.

4. DİJİTAL DARBENİN MEKANİZMALARI: PROFİLLEME VE MİKRO-HEDEFLEME

"Dijital darbe", artık sadece bir metafor değil; Türkiye siyasetinin tam merkezinde yer alan teknopolitik bir gerçek haline dönüşmüştür. Carole Cadwalladr'ın Brexit ve Trump süreçleri üzerinden literatüre soktuğu bu kavram, Türkiye bağlamında seçmenin sandık başındaki iradesinden ziyade, o iradeyi oluşturan "bilişsel haritayı" hedef alan bir mühendislik harikası olarak yer almaktadır.

Carole Cadwalladr'ın Brexit ve Trump süreçleri üzerinden literatüre kazandırdığı "dijital darbe" kavramı, Türkiye siyasetinin merkezindeki teknopolitik bir gerçekliğe dönüşürken; bu süreç seçmenin sandık başındaki nihai iradesinden ziyade, o iradeyi önceden şekillendiren "bilişsel haritayı" hedef alan ve geleneksel siyasi mühendisliğin ötesine geçen algoritmik bir müdahale biçimi olarak işlemektedir.

4.1. Profillemeye ve Veri Simyası

Nate Persily (2017)'nin "demokrasinin hacklenmesi" olarak tanımladığı süreç, Türkiye'deki kullanıcıların her bir etkileşimi üzerinden başlamaktadır. Kullanıcının hangi siyasal korkulara sahip olduğu, hangi dini veya milli hassasiyetlerin onu tetiklediği devasa algoritmik modellerle profillenmektedir. Türkiye gibi sosyal medya kullanım süresinin günlük ortalama 3 saati aştığı bir ülkede, algoritma bireyin bir sonraki siyasi tepkisini kendisinden daha önce öngörebilir hale gelmiştir.

Nate Persily'nin "demokrasinin hacklenmesi" olarak tanımladığı süreç, Türkiye'deki kullanıcıların her bir dijital etkileşimi üzerinden işleyerek bireylerin siyasal korkularını, dini ve milli hassasiyetlerini devasa algoritmik modellerle profilemekte; günlük sosyal medya kullanım süresinin 3 saati aştığı bu yoğun dijital iklimde, algoritmalar bireyin bir sonraki siyasi tepkisini henüz kendisi bile fark etmeden öngörebilen ve iradesini teknolojik bir kuşatma altına alan birer veri mühendisliği aracına dönüşmektedir.

4.2. Yalıtma ve "Filtre Balonlarının" Gettolaşması

Eli Pariser (2011)'in "Filtre Balonu" olarak adlandırdığı durum, Türkiye'de ideolojik mahallelerin fiziksel dünyadan daha sert duvarlarla ayrılmasına neden olmaktadır. Algoritma, etkileşimi yüksek tutmak adına kullanıcıya sadece "duymak istediğini" söylemektedir. Bu durum, rasyonel bir tartışmanın ön şartı olan karşı argümanla karşılaşma imkanını yok etmektedir. Sonuç; karşı tarafı artık bir rakip değil, varoluşsal bir tehdit olarak gören atomize olmuş bir toplum haline dönüşmesidir.

Eli Pariser'in (2011) "Filtre Balonu" kavramsallaştırması, Türkiye'de ideolojik mahallelerin fiziksel dünyadan çok daha keskin ve aşılması güç dijital duvarlarla ayrılmasına neden olurken; etkileşimi maksimize etmek adına kullanıcıya yalnızca kendi yankısını sunan algoritmik yapılar, rasyonel bir tartışmanın temel şartı olan karşı argümanla temas ihtimalini ortadan kaldırmakta ve sonuç olarak toplumu, karşı tarafı siyasi bir rakip yerine varoluşsal bir tehdit olarak algılayan atomize olmuş bir yapıya sürüklemektedir.

4.3. Hücum: Mikro-Hedefleme ve Kara Propagandanın Cerrahi Müdahalesi

Sürecin final aşaması, seçim dönemlerinde devreye giren "Algoritmik Hücum" halidir. Burada artık genel bir kampanya yürütülmez; bunun yerine, profileme aşamasında korkuları tespit edilmiş kitlelere, cerrahi bir hassasiyetle hazırlanmış içerikler pompalanmaktadır. Bu "karanlık reklamlar" (dark ads), kamusal denetime tabi değildir ve korku ile öfkeyi tetikleyen versiyonlardır.

Sürecin final aşamasını oluşturan "Algoritmik Hücum", seçim dönemlerinde genel kampanyaların yerini profileme yoluyla zaafı ve korkuları önceden tespit edilmiş kitlelere yönelik cerrahi bir hassasiyetle hazırlanan mikro-hedeflemelere bırakmasıdır; bu süreçte kullanılan ve kamusal denetimin tamamen dışında kalan "karanlık reklamlar" (dark ads), bireylerin en derin siyasi endişelerini ve öfkelerini tetikleyerek demokratik şeffaflığı devre dışı bırakan bir manipülasyon mekanizması olarak işlemektedir.

5. TARTIŞMA: GÜVENLİK-ÖZGÜRLÜK PARADOKSU VE TÜRKİYE'NİN DİJİTAL AÇMAZI

Türkiye'nin son on yıllık dijitalleşme serüveni, beraberinde çözülmesi zor bir paradoksu olan "küresel dijital vesayete karşı ulusal önlemler alınırken, demokratik özgürlükleri nasıl koruyacağız?" durumuna gelmiş haldedir.

Türkiye'nin son on yıllık dijitalleşme serüveni, küresel teknoloji devlerinin algoritmik tahakkümü ve veri sömürgeciliği üzerinden şekillenen "dijital vesayete" karşı ulusal egemenliği koruma refleksi ile bireysel hak ve özgürlükleri güvence altına alma mecburiyeti arasında sıkışan derin bir paradoksa dönüşmüş; devletin bu küresel ağlara karşı aldığı yasal ve teknik önlemlerin, demokratik çoğulculuğu ve ifade özgürlüğünü daraltmadan nasıl hayata geçirileceği sorusu, ülkenin teknopolitik geleceğinin en kritik eşiği haline gelmiştir.

5.1. KVKK ve Veri Egemenliği Sorunu

Yaman Akdeniz (2020)'in de vurguladığı gibi, veri koruma kanunları, eğer şeffaf ve bağımsız denetime tabi değilse, bizzat yeni bir otoriterleşme alanı açabilmektedir. Küresel platformların veriyi yurt dışına transfer etme kapasitesi ulusal veri egemenliğimizi zayıflatırken, devletin bu verilere erişim yetkisinin sınırları bir "izleme ve denetleme enstrümanı" (surveillance) riski doğurmaktadır.

Yaman Akdeniz'in vurguladığı üzere, veri koruma kanunlarının şeffaf ve bağımsız denetimden yoksun olması bizzat yeni bir otoriterleşme alanı açma potansiyeli taşıırken; küresel platformların veriyi sınır ötesine taşıma kapasitesinin ulusal veri egemenliğini zayıflatması karşısında, devletin bu verilere erişim ve kontrol yetkisinin sınırları, bireyleri "izleme ve denetleme enstrümanına" (surveillance) dönüştüren teknolojik bir vesayet riskini beraberinde getirmektedir.

5.2. Sosyal Medya Yasaları: Dezenformasyon mu, Kontrol mü?

Türkiye'de "Dezenformasyon Yasası" olarak bilinen düzenlemeler, teknik olarak yukarıda bahsettiğimiz "Hücum" aşamasını engellemeyi amaçlamaktadır. Ancak, "yanıltıcı bilgi" tanımının muğlaklığı, bu yasaların bizzat muhalif sesleri kısmak veya iktidarın kendi algoritmik anlatısını tekelleştirmek için kullanılması endişesini körüklemektedir.

Türkiye'de "Dezenformasyon Yasası" olarak bilinen düzenlemeler, teknik düzeyde "algoritmik hücum" ve manipülasyon süreçlerini dizginlemeyi amaçlasa da, "yanıltıcı bilgi" tanımındaki hukuki muğlaklık, bu yasal araçların demokratik denetimden ziyade muhalif sesleri susturma veya iktidarın kendi algoritmik anlatısını mutlaklaştırma enstrümanına dönüşme endişesini beslemekte; bu durum, dezenformasyonla mücadelenin bizzat kendisinin, ifade özgürlüğü aleyhine işleyen ve kamusal alanı daraltan bir "yasal vesayet" riski doğurmasına yol açmaktadır.

5.3. Küresel Vesayet vs. Ulusal Otorite

Türkiye'nin en büyük trajedisi, küresel teknoloji devlerinin algoritmik vesayetinden kaçmaya çalışırken, ulusal düzeyde rasyonel bir kamusal alan yerine "dijital bir kale" inşa etme riski durumudur. Frank Pasquale (2015)'nin belirttiği gibi, eğer algoritmalar ve onları denetleyen yasalar şeffaf değilse, vatandaş her iki taraftan da kuşatılmış demektir.

Türkiye'nin içine düştüğü temel trajik ikilem, küresel teknoloji devlerinin dayattığı algoritmik vesayetten kurtulma çabasının, demokratik ve rasyonel bir kamusal alan inşası yerine dış dünyaya kapalı bir "dijital kale" ve yeni bir yerel denetim mekanizması oluşturma riskine evrilmesidir; Frank Pasquale'nin (2015) vurguladığı üzere, hem platformların gizli algoritmalarının hem de onları düzenleyen yasal süreçlerin şeffaflıktan yoksun olması, vatandaş bir yanda ticari sömürü diğer yanda ise siyasi gözetim kısılcığında bırakarak her iki taraftan da kuşatılmış bir dijital tebaaya dönüştürmektedir.

6. SONUÇ VE POLİTİKA ÖNERİLERİ: ALGORİTMİK EGEMENLİK VE DİJİTAL RESTORASYON

Carole Cadwalladr'ın uyarıları, Türkiye için artık bir eylem planı niteliği taşıması gerekmektedir. Demokrasinin dijital sunucular arasında eriyip gitmesini engellemek için radikal bir "Dijital Restorasyon" sürecine ihtiyaç bulunmaktadır.

Carole Cadwalladr'ın küresel ölçekteki uyarıları, Türkiye için artık teorik bir analizden öte acil bir eylem planı niteliği taşıması gerekirken; demokrasinin dijital sunucuların karanlık algoritmaları ve veri madenciliği süreçleri arasında eriyip gitmesini önlemek adına, hem teknolojik altyapının şeffaflığını hem de kullanıcı haklarının hukuki güvencesini merkeze alan radikal bir "Dijital Restorasyon" sürecine gidilmesi, ülkenin demokratik geleceğini teknopolitik kuşatmadan kurtaracak yegâne çıkış yolu olarak karşımıza çıkmaktadır.

6.1. Algoritmik Şeffaflık ve Kod Denetimi

Türkiye, platformları algoritmalarını denetlenebilir kılmaya zorlamalıdır. Siyasal reklamların kim tarafından, hangi veri setiyle ve ne kadar bütçeyle kime ulaştırıldığı "gerçek zamanlı" kamu denetimine açılmalıdır. Algoritmik şeffaflık, 21. yüzyılda sandık güvenliğinin yeni adı olarak karşımıza çıkmaktadır.

Türkiye'nin platformları algoritmik süreçlerini denetlenebilir kılmaya zorlaması, 21. yüzyılda sandık güvenliğinin artık sadece fiziksel oyların korunması değil, aynı zamanda dijital iradenin şeffaflığı anlamına geldiği gerçeğini tescil ederken; siyasal reklamların arkasındaki mali kaynakların, kullanılan spesifik veri setlerinin ve mikro-hedefleme stratejilerinin "gerçek zamanlı" bir kamu denetimine açılması, demokrasinin karanlık veri sunucuları arasında manipüle edilmesini engelleyecek en temel savunma hattı ve "algoritmik şeffaflık" odaklı yeni bir toplumsal sözleşmenin zorunlu gereğidir.

6.2. Dijital Okuryazarlık 2.0 ve Bilişsel Savunma

Bize bu durumda gereken, "Eleştirel Algoritma Okuryazarlığı"dır. Vatandaşlar, karşlarına çıkan haberin neden orada olduğunu ve hangi duyguya hitap ettiğini anlayacak bir bilişsel bağışıklık geliştirmelidir. Bu, zamanla bir ulusal güvenlik meselesi haline dönüşmektedir.

Türkiye için bir "ulusal güvenlik meselesi" halini alan dijital kuşatmaya karşı en temel savunma hattı, vatandaşların karşılaştıkları içeriklerin arka planındaki algoritmik mantığı ve hedeflenen duygusal tetikleyicileri deşifre edebilecekleri bir "Eleştirel Algoritma Okuryazarlığı" geliştirmeleridir; bu bilişsel bağışıklık süreci, bireyin maruz kaldığı bilginin neden ve nasıl sunulduğunu fark ederek manipülasyona karşı direnç kazanmasını sağlamakla kalmayıp, aynı zamanda toplumsal hakikat zeminini algoritmik saldırılardan koruyacak stratejik bir kalkan işlevi görmektedir.

6.3. Veri Adaleti ve Bağımsız Dijital Kamusalılık

Milan ve van der Velden (2016) tarafından önerilen "Veri Adaleti" ilkeleri çerçevesinde, ticari algoritmalara bağımlı olmayan ulusal dijital mecralar teşvik edilmelidir. Kamu yararı odaklı bağımsız medya yapıları, dijital sömürgecilğe karşı en güçlü kalemimiz olarak yer almaktadır. Egemenlik kayıtsız şartsız milletindir; ancak bu egemenlik artık dijital kodlarla korunmak zorundadır.

"Veri Adaleti" ilkeleri çerçevesinde ticari algoritmaların boyunduruğundan kurtulmuş ulusal dijital mecraların teşvik edilmesi, dijital sömürgecilğe karşı verilecek mücadelenin temel taşıdır; zira kamu yararını önceleyen bağımsız medya yapıları bu teknolojik kuşatmaya karşı en dirençli kalemimiz haline gelirken, "Egemenlik kayıtsız şartsız milletindir" ilkesi artık yalnızca fiziksel sınırlarla değil, aynı zamanda ulusal iradeyi manipülasyondan koruyacak demokratik dijital kodlar ve yerli teknopolitik savunma hatlarıyla korunmak zorundadır.

KAYNAKÇA

- Akdeniz, Y. (2020). *Türkiye'de Sosyal Medya ve İnternet Sansürü* (1. Baskı). İletişim Yayınları.
- Beer, D. (2017). The social power of algorithms. *Information, Communication & Society*, 20(1), 1–13.
- Benkler, Y. (2006). *The Wealth of Networks: How Social Production Transforms Markets and Freedom*. Yale University Press.
- Bimber, B. (2003). *Information and american democracy: Technology in the evolution of political power*. Cambridge University Press.
- Bozdağ, Ç. (2021). Digital literacy in Turkey. *Journal of Media Practice*, 22(1), 7-23.
- Cadwalladr, C. (2019). *This is what a digital coup looks like*. TED Talk.
- Castells, M. (2012). *Networks of outrage and hope. Social movements in the internet age*. Cambridge: Polity Press.
- Couldry, N., & Mejias, U. A. (2019). *The Costs of Connection: How Data Is Colonizing Human Life and Appropriating it for Capitalism*. Stanford University Press.
- Diamond, L. (2019). *Ill Winds: Saving Democracy from Russian Rage, Chinese Ambition, and American Complacency*. New York: Penguin Press. ISBN: 9780525560623
- Eubanks, V. (2018). *Automating Inequality: How High-Tech Tools Profile, Police, and Punish the Poor*.
- Floridi, L. (2018). *The Fourth Revolution: How the Infosphere Is Reshaping Human Reality*. Oxford: OUP.

- Fuchs, C. (2017) *Social Media: A Critical Introduction*. 2nd Edition, SAGE Publications.
- Garton Ash, T. (2016). *Free Speech*. Yale
- Gillespie, T. (2014). The Relevance of Algorithms. In T. Gillespie, P. Boczkowski, & K. Foot (Eds.), *Media Technologies: Essays on Communication, Materiality, and Society* (pp. 185-193). Cambridge, MA: MIT Press. <https://doi.org/10.7551/mitpress/9780262525374.001.0>
- Groshek, J., ve Koc-Michalska, K. (2017). Helping populism win? Social media use, filter bubbles, and support for populist presidential candidates in the 2016 US election campaign. *Information, Communication & Society*, 20(9), 1389-1407. <https://doi.org/10.1080/1369118X.2017.1329334>
- Habermas, J. (2022). *A New Structural Transformation of the Public Sphere*. Polity.
- Hindman, M. (2018). *The Internet Trap: How the Digital Economy Builds Monopolies and Undermines Democracy*. Princeton University Press, 2020.
- Howard, P. N. (2006). *New Media Campaigns and the Managed Citizen*. Cambridge University Press.
- Jenkins, H. (2006). *Convergence culture where old and new media collide*. New York University Press.
- Karpf, D. (2012). *The MoveOn Effect: The Unexpected Transformation of American Political Advocacy*. New York: Oxford University Press. <http://dx.doi.org/10.1093/acprof:oso/9780199898367.001.0001>
- Kitchin, R. (2017). *The Data Revolution: Big Data, Open Data, Data Infrastructures & Their Consequences*, SAGE Publications Ltd., London.
- Kreiss, D. (2016). *Prototype politics: Technology-intensive campaigning and the data of democracy*. Oxford University Press.
- Levitsky, S., & Ziblatt, D. (2018). *How democracies die*. Crown Publishing Group.
- Lyon, D. (2018). *The culture of surveillance*. Polity Press.
- Marda, V. (2018). Data outliers in the Global South. *Philosophical Transactions of the Royal Society A: Mathematical, Physical and Engineering Sciences*, 376(2133), Article 20180087.
- Milan, S., & Treré, E. (2019). Big data from the South. *Television & New Media*, 20(4), 319–335. [doi.org](https://doi.org/10.1080/17513758.2019.1644444)
- Milan, S., & van der Velden, L. (2016). The politics of data justice. *Big Data & Society*, 3(2), 1-5. [doi.org](https://doi.org/10.1177/2053971916678888)
- Moffitt, B. (2016). *The global rise of populism: Performance, political style, and representation*. Stanford University Press.
- Morozov, E. (2011). *The net delusion: The dark side of internet freedom*. PublicAffairs.
- Noble, S. U. (2018). *Algorithms of oppression: How search engines reinforce racism*. NYU Press.
- O’Neil, C. (2016). *Weapons of math destruction: How big data increases inequality and threatens democracy*. Crown Publishing Group.
- Papacharissi, Z. (2010). *A private sphere: Democracy in a digital age*. Polity Press.
- Pariser, E. (2011). *The filter bubble: What the Internet is hiding from you*. Penguin Press.
- Pasquale, F. (2015). *The black box society: The secret algorithms that control money and information*. Harvard University Press.
- Persily, N. (2017). Can democracy survive the internet? *Journal of Democracy*, 28(2), 63-76
- Putnam, R. D. (2000). *Bowling alone: The collapse and revival of American community*. Simon & Schuster.
- Reuters Institute. (2024). *Digital News Report 2024*. Oxford.
- Srnicek, N. (2017). *Platform Capitalism*. Cambridge: Polity Press.
- Stark, B., Stegmann, D., Jürgens, P., & Magin, M. (2020). Are algorithms a threat to democracy? The rise of intermediaries: A challenge for public discourse. *AlgorithmWatch*. <https://algorithmwatch.org/en/wp-content/uploads/2020/05/Governing-Platforms-communications-study-Stark-May-2020-AlgorithmWatch.pdf>

- Sunstein, C. R. (2017). *Republic: Divided Democracy in the Age of Social Media*. Princeton University Press.
- Taddeo, M., & Floridi, L. (2018). Regulating algorithms: From macro to micro philosophy. *Minds and Machines*, 28(1), 1–8. doi.org
- Tufekci, Z. (2017). *Twitter and Tear Gas*. Yale University Press.
- Tucker, J. A., et al. (2018). *Social Media, Polarization, and Disinformation*.
- Vaidhyathan, S. (2018). *Antisocial media: How Facebook disconnects us and undermines democracy*. Oxford University Press.
- Van Dijck, J. (2013). *The culture of connectivity: A critical history of social media*. Oxford University Press.
- Wardle, C., & Derakhshan, H. (2017). *Information disorder: Toward an interdisciplinary framework for research and policy making*. Council of Europe. <https://rm.coe.int/information-disorder-report-november-2017/1680764666>
- Wu, T. (2016). *The attention merchants: The epic scramble to get inside our heads*. Knopf.
- Zuboff, S. (2019). *The age of surveillance capitalism: The fight for a human future at the new frontier of power*. Public Affairs